

Ik hoor, ik hoor wat jij niet hoort...

De stem van de leerling is belangrijk. Maar hoe geef je dat vorm? Een nieuwsgierige basishouding van leerkrachten is belangrijk om leerlingen (nog) beter te leren begrijpen. En een van de “ingangen” om kinderen werkelijk te horen en te begrijpen zijn de ouders. Dit artikel belicht hoe je leerlingen meer stem kunt geven door goede contacten met de ouders te onderhouden en hoe jij je leven als leerkracht kunt verrijken met verhalen van ouders.

Onverbreekelijke band

Kinderen hebben een bijzondere, onvervangbare en onverbreekelijke band met hun ouders. Deze band is gebaseerd op wederzijdse loyaliteit. Zelfs als kinderen op latere leeftijd vanwege allerlei ellende met ouders breken of zich verzetten tegen hun ouders, blijft die diepe band toch steeds aanwezig. De bekende Hongaars-Amerikaanse psychiater en psychotherapeut Iván Böszörményi-Nagy (1920–2007) spreekt over een “verticale” of “existentiële” zijnsloyaliteit tussen ouders en hun kind, gebaseerd op een bloedband, wederzijdse rechten, plichten en verplichtingen en die sterker is dan een fysieke, geografische of historische scheiding tussen ouders en hun kind. Ex-ouders bestaan niet en omdat die band er is kan een gezonde ouder-kindverhouding hooguit worden vervangen door een gevoel van afkeer van je ouders en/of een hevig verlangen naar “normale” ouders. Neutraal is het nooit. Bijzondere verhalen over loyaliteit ontdek je bijvoorbeeld in het televisieprogramma “Spoorloos”: daar zie je kinderen die ondanks slechte verhalen over hun ouder koste wat het kost deze ouder willen opzoeken. Of kinderen die hun ouders nog nooit hebben gezien of zelfs van hun bestaan afwisten, die hoe dan ook hun biologische vader of moeder willen ontmoeten.

Schuldgevoel

Een leerkracht vertelde dat haar ouders, beiden arts, haar altijd hadden voorgehouden dat zij zelf mocht kiezen wat ze wilde worden. Ondanks deze keuzevrijheid kostte het haar moeite om voor het vak van leerkracht te kiezen omdat ze bang was haar ouders teleur te stellen wanneer zij geen medicijnen ging studeren. Een gedachte op basis van vermeende verplichtingen aan haar ouders. Ze vroeg zich af waar dit schuldgevoel toch vandaan kwam.

Naast verticale loyaliteit spreekt Nagy ook over “horizontale” loyaliteit tussen bijvoorbeeld de leraar en de leerling of zijn ouders. Dit is geen zijnsloyaliteit maar een “verworven” loyaliteit, een loyaliteit die een leerkracht moet winnen. “Ouders moeten een leraar maar gewoon vertrouwen” is in dit licht een onrealistische uitspraak. Van leerlingen of ouders die bijvoorbeeld slechte ervaringen hebben met eerdere leraren is het vaak moeilijker om vertrouwen te krijgen. Dat komt dan omdat eerder vertrouwen is beschaamd. Vaak speelt bij ouders het eigen schoolverleden nog een belangrijke rol, ook in wat ze hun kinderen leren en voorhouden met betrekking tot school. Neem een ouder die als kind nogal

verlegen en onzeker was en zichzelf in eigen beleving succesvol overschreeuwde door ongezoeten zijn mening te geven. Die vader kan zijn zoon misschien wel de volgende overlevingsstrategie aanleren: “Laat altijd heel duidelijk je mening weten, het maakt niet uit wat een ander ervan vindt.” De leerkracht moet hard werken om het vertrouwen van deze leerling te winnen en dat van zijn vader te herwinnen na eerdere ervaringen. Je kunt het niet afdoen met de gedachte: “Dat was vroeger, ik ben toch wel te vertrouwen?” Zo werkt dat niet, want ouders willen niet dat hun kind slechte dingen overkomen die ze vroeger zelf op school hebben meegemaakt. Dus zijn ze alert of jij misschien niet net zo’n leerkracht bent als hun onderwijzer vroeger was. In een situatie waarin een leerling zichzelf overschreeuwt of juist nooit iets van zich laat horen, kan het dus helpen om in gesprek met de ouders te informeren naar hun eigen schoolervaringen. Daar hoeft je geen psycholoog of maatschappelijk werker voor te zijn. Dat doe je simpelweg door op een veilige, nieuwsgierige en natuurlijke manier belangstellend te vragen hoe ouders hun eigen schooltijd hebben beleefd. Het gaat erom dat je – om de leerling beter te leren kennen en begrijpen – nieuwsgierig bent naar zijn ouders.

Bron: Bieke Vermeulen Bewustzijnscoach & Loopbaanbegeleider, coaching@biekevermeulen.be

Gekwetst

Aan een groep ouders vroeg ik of ze een hele leuke of juist niet fijne herinnering konden bedenken aan hun eigen schooltijd. Een moeder wees meteen door het raam van het klaslokaal en zei: “Kijk, daar staat de school waar ik vroeger zelf op zat. Hij werkt er nog.” Ik vroeg waarom zij die opmerking maakte en ze antwoordde: “Sinds mijn eigen schooltijd vertrouw ik eigenlijk geen leerkracht meer, ik weet hoe ze kinderen soms kunnen kwetsen.” Deze ervaring van moeder werkte waarschijnlijk door in hoe haar zoon zijn leerkrachten vertrouwt en hoe open hij is om zijn stem te laten horen. Een herstel van vertrouwen bij moeder – voor zover dat nog mogelijk is na al die jaren – is een belangrijke stap.

De stem van de leerling

Wat dit nu te maken met de stem van de leerling? Vanwege die verticale loyaliteit zal in de stem van de leerling altijd de stem van zijn ouders doorklinken. Een kind heeft namelijk “verplichtingen” naar zijn ouders, wil zijn ouders niet teleurstellen ook al zijn de ouders niet aanwezig in de klas. In feite ventileert een leerling zijn mening met “toestemming” van zijn ouders. In de verhalen van kinderen hoor je ook vaak de mening van ouders doorklinken; dus hoe een ouder zelf over school, leren, toetsen, huiswerk of leerkrachten denkt. Dat kun je dus ook omdraaien: in gesprekken van ouders kun je de verworven loyaliteiten ontdekken die kinderen in je klas onbewust (aan)sturen. Zo kun je bepaalde kinderen beter leren begrijpen.

Terugslaan

Op een school vertelde een moeder mij verantwoordigd dat kinderen op deze school niet mogen (terug)slaan. Ik reageerde door te zeggen dat dit me een redelijke regel leek, waarop zij enigszins verbaasd reageerde: “Onze zoon krijgt thuis een paar tikken wanneer hij op school wordt gepest en níet van zich af mept.” Je kunt deze leerling op school het slaan en schoppen verbieden, maar deze jongen zal hoe dan ook loyaal aan zijn ouders willen blijven. De enige manier om dit te doorbreken is met zijn ouders in gesprek te gaan en – hoe moeilijk misschien ook – hun normen en waarden te respecteren. En hen vragen of zij de normen en waarden en dus de regels op scholen willen respecteren. Pas dan krijgt deze leerling de “toestemming” van zijn ouders om níet te meppen wanneer hij wordt gepest.

Concrete tips

Wat betekent dit voor de praktijk?

1. Wil je een leerling werkelijk begrijpen en zijn stem recht doen, dan zul je ook zijn ouders tot op zekere hoogte moeten kennen. Daarom is een goede en (professioneel) persoonlijke relatie met elke ouder zo belangrijk, anders zullen ouders nooit open genoeg zijn relevante verhalen met je te delen. Deze relevante verhalen zijn vaak nodig om bepaalde leerlingen te begrijpen.

2. Wanneer je blokkades bij een leerling ontdekt om zijn stem (werkelijk) te laten horen, ga dan niet alleen met de leerling aan de slag. Bespreek dit ook op een open en nieuwsgierige manier met zijn ouders, en zoek en ontdek of de blokkades misschien wel in het schoolverleden van één van de ouders ligt.
3. Wees alert op een opmerking als: “Ach ik was vroeger ook zo, dat komt wel goed.” Of wanneer moeder zegt: “Ach hij is precies zijn vader, die schijnt ook zo te zijn geweest.” Het zou prima kunnen en misschien moet je een leerling de tijd geven. Maar het kan ook zijn dat zo’n opmerking van een ouder het belangrijke duwtje dat een leerling nodig heeft hiermee goedbedoeld in de weg staat.

Ten slotte

Natuurlijk is dit allemaal belangrijk maar ook gemakkelijk gezegd; waar haal je (los van corona-afstand) de tijd vandaan om zulke contacten met ouders aan te gaan? Het belangrijkste is: het gaat hierbij niet zozeer om meer tijd besteden aan het voeren van gesprekken met ouders, maar vooral om een open houding tijdens gesprekken met ouders die je normaliter toch al voert. Je hoort dan misschien dingen van ouders en bij leerlingen die je anders niet had gehoord. En: dan nodig ik jullie uit om het ook ‘bespreekbaar’ te maken!

Bronnen:

- Boelens, D. (2018). *Hoe mensen verbonden zijn. De intergenerationele benadering van Ivan Böszörményi-Nagy als inspiratiebron voor Contextueel Pastoraat. Analecta Bruxellensia, 18, 43-50.*
- Calle, S. (2011). *Loyaliteits- en opvoedingsrelaties tussen volwassen geadopteerden en hun kinderen. Gent: Universiteit Gent, faculteit psychologie en pedagogische wetenschappen.*

Auteur: Peter de Vries

*Expert en onderzoeker
ouderbetrokkenheid*